

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Tamsus laiko apstumas

Kaip sustabdyti laiką ir pajusti, kad jis ne bėga, o teka, lėtai ir didingai, kaip tamsi upė?.. Srūva pro šalį juoda tėkmė, tavęs beveik neužkabindama, tik pakutendama padus – tokia šalta, kad neįveikiamas šiurpas nuveria iki pat kauliukų.

Reikėtų paprasčiausiai sustoti ir praleisti ją kaip išsiveržusią stichiją – tegu teka, tegu neša išvirtusius medžius, automobilius, namų nuolaužas, puodus ir veidrodžius, batus ir sukneles, knygas ir plastiką. O pačiam likti laiko pakrašty. Įsikibusiam į gyvybingą nendrę ar dirvinį vijoklį. Nes jie stipresni už gelžbetonį ir grandines.

Kad nebijotumei laiko, reikia jo turėti tiek, kad net spengtų. Vadinasi, reikėtų gyventi taip, kaip gyvena dirvinis vijoklis. Pasitenkindamas ypatingai skurdžia buitimi – tik tiek, kad išgyventum. Taigi jokių patogumų, jokių civilizuoto žmogaus privilegijų ir įpročių. Jokių saitų su tuo, kas vadinama šiuolaikiniu pasauliu, pažanga ir inovacijomis. Kitaip tariant, gyventi dykumoje, kur tik retsykais nukrinta lašas vandens, kad pasigailėtų išdžiūvusių šaknų.

Kas gi šiandien šitaip gali gyventi? Juk ne viduramžiai, dykumų motinų ir tėvų laikai praėjo, šventųjų, besimaitinančių skėriais ir žolelėmis, taip pat. Ar bent jau pasaulis nieko nenori apie tokius žinoti ir pasmerkia absoliučiai tylai – kaip vijoklius. Atsiskyrėlis ir dirvinis vijoklis – jiedu abu šiuolaikiniam žmogui vienodai keisti ir neįdomūs. Nes nebėga, lenkdami savo laiką, o stovi jo pakrašty ir žiūri, kaip tamsi upė neša spalvingas šiukšles.

Kiekviena dirvinio vijoklio gyvenimo minutė yra absoliučiai prasminga. Jo žiedo piltuvėlis, šiek tiek panašus į gramofono kriauklę, atsuktas į bekraštes dangaus platybes, svilinančias kaitra ir gąsdinančias nuo mūsų bėgančių žvaigždžių spindesiu tartum mažutis lokatorius, gaudantis tolimus kosmoso signalus. Atsiskyrėlis, kurį nuo žemės skiria tik paprastas pilkas apsiaustas, panašus į protingą žemės grumstą, turintį kenčiančią, ilgesio pripildytą širdį, nakties gūdumoje besiklausančią, ką jai pasakys Danguis.

Tik širdį, ir daugiau nieko.

Nieko daugiau nėra, nors kiekviena kūno ląstelė turėtų priminti, kad egzistuoja kūnas, kad reikia tenkinti jo poreikius, nes kitaip juk išgyventi neįmanoma. Nei žmogui, nei dirviniam vijokliui. Reikia saulės, reikia lietaus, reikia pavėsio, reikia nakties, reikia žiemos miego.

O mes tokie kupini prieštarų ir abejonių, taip norime bėgti pirmiau savo laiko ir savo bėgimu užpildyti tas tuščias ir nevaisingas, mūsų nuomone, nieko neveikimo minutes!.. Ir kas gi gali tam atsispirti, kas gali atsispirti tam pašėlusiam lėkimui kaip prasmės ženklui, nes tuščiosios minutės, per kurias dirvinio vijoklio žiedas išgirsta kažką iš kosmoso, mums atrodo baisios ir gluminančios.

Jau geriau eiti į fb ir peržiūrėti viską nuo politikos ir popso iki kačiukų, gėlyčių ir pyragų nuotraukų. Galvoje bus pilna malonaus foninio triukšmo, ir jokie vijokliai neberūpės.

Renata Šerelytė

Dirvinis vijoklis

LAIKAS

*Jis plauna mane kaip lietus.
Nenutrūkstantis spalio lietus.
Tūkstančiai lašų spindi plaukuos
kaip rasa.*

*Einu per jį
kaip per smėlį.
Vėjas užpusto pėdas –
mano ir paukščių.*

*Retkarčiais
jis užlaižo man žaizdas
kaip žvėris
savo vaikui.*

*Šiandien aš nežinau,
kuo pavirsiu rytoj
po jo kaprizingais pirštais.
Gal aukštu qsočiu
su šaltinio vandeniui
ir debesio nuotrūpa.
O gal – vaikišku trimitu –
sulaužytu žaislu –
vidury tuščio lauko.*

Janina Degutyte

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Tamsus laiko apstumas • **2-as psl.** Žydronė Kolevinskienė. Įsipareigojusių karta: Vytautas Mačernis ir Kazys Bradūnas • **3-as psl.** Rasa Šiaurutyte. Aloyzo Petriko premija – Mariui Marcinkevičiui ir Linai Dūdaitei • **4-as psl.** Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė. Kupiškėnai – geri žmonas, jų tiesūs kelaliai... • **6-as psl.** Astrida Petraitytė. Kultūros naktis birželio 14-ąją... • **7-as psl.** Perpetua Dumšienė. Vasara su ažuolais (3) • **8 psl.** Kultūros kronika

Kitame numeryje: **Knyga apie Prezidentę Dalią Grybauskaitę** • **Albumas, skirtas Vytautui Didžiajam**

Įsipareigojusių karta: Vytautas Mačernis ir Kazys Bradūnas

Žydronė Kolevinskienė

Aš esu vizijų žmogus, vizija man – brangiausia, ką turiu. Jūs gal nė įsivaizduoti negalite, kad aš matau keistus reginius, matau tai, ko kiti nemato, nejaučia, man visi tie vaizdai tarytum vaidenasi, jie ateina iš kažkur virpančiu tėviškės oru, belieka tik užrašyti...

Vytautas Mačernis

Pasaulio lietuvių metai įpareigoja prisiminti ir kitas lietuviškajai diasporai (ir ne tik diasporai) svarbias datas: birželio 14 d. sukako 70 metų nuo Lietuvių Chartos paskelbimo – mūsų išėivijos „dekalogo“, pagrindinio dokumento, ilgus dešimtmečius telkusio lietuvius visame pasaulyje; liepos 15 d. – žemininko Alfonso Nykos-Niliūno gimimo 100-metis.

Šis straipsnis skirtas prisiminti jauniausią žemininką – Vytautą Mačernį, kurio 98-osios gimimo metinės buvo minimos š. m. birželio 5 d.

2018 m. spalio mėn. Telšiuose buvo atidengtas paminklas Vytautui Mačerniui (paminklo autorius – skulptorius Gediminas Karalius). Telšiai – V. Mačernio mokyklinių metų miestas. Žemaitės gimnazijoje (tuo metu – M. Valančiaus gimnazija), šalia kurios esančiame parke ir stovi paminklas, mokėsi poetas. Čia yra likusi Vytauto Mačernio klasė. Dabar joje ant sienos kabo poeto bareljefas, literatūros laukui svarbią vietą primena lentelė ant klasės durų su poeto vardu, Mačernių šeimos nuotraukos klasės stende. Besimokydamas šioje gimnazijoje V. Mačernis pajuto savo kūrybines galias, išgyveno pirmąją meilę. Į gimnaziją jis atvyko iš Sedos progimnazijos. Mokydamasis gimnazijoje Telšiuose, dar mokė ir kitų vaikus, taip užsidirbdamas pragyvenimui.

„Aš pažinau karalių tavyje“ – taip užrašyta ant V. Mačerniui skirtos skulptūros. O pati skulptūros idėja – aliuzija į V. Mačernio poezijos knygą „Žmogaus apnuoginta širdis“. Užfiksuoti šie skulptoriaus G. Karaliaus žodžiai: „Dar besimokydamas Vilniaus dailės akademijoje 1970 m. perskaičiau V. Mačernio poezijos knygą „Žmogaus apnuoginta širdis“. Jau tada pajutau, koks jis man artimas. Vėliau sukūriau jam paminklą, kurį pavadinau „Išsprogdinimas“. Poetą sprogdinantis kūrybos momentas ir gyvenimo pabaiga. Fiziškai susprogdintas poetas. Skulptūra kalba per judesį. Tai neapibrėžtos įkvėpimo būsenos metafora“.

Kazio Bradūno dukra Elena Bradūnaitė-Aglinskienė ne kartą yra ištarusi: „Klausiau, tėtė, iš kur tu turi tiek energijos? Jis atsakė: „Dirbu už savo žuvusius draugus“. „Jis jautė pareigą padaryti daugiau, nei gali vienas žmogus. Tie draugai, ko gero, visą laiką jam už nugaros stovėjo. Vis svarstydavu, ką jam patartų Vytautas Mačernis, Bronius Krivickas ar Mameratas Indriliūnas. Kalbėjosi su jais visą gyvenimą“, – teigė poeto Kazio Bradūno dukra Elena. K. Bradūnas ir V. Mačernis buvo ne tik draugai, bet ir kultūros, literatūros bendrakeiviai: K. Bradūnas rinko V. Mačernio eilė-

Elena Baltrušaitienė Los Angeles.

Iš D. Pabrėžienės archyvo

Paminklas Vytautui Mačerniui.

Vytauto Šimkūno nuotr.

raščius, išleido jo knygą. Įsipareigojęs draugui. Įsipareigoję savo kartai.

1951 metais Los Angeles išėjusi naujosios lietuvių poezijos antologija (sudaryta Kazio Bradūno) „Žemė“ pademonstravo, kad į lietuvių poezijos lauką ateina grupė poetų, kurių tematika, eilėdaros ypatumai taps atsparos tašku ir jau kitos kartos literatams, vadinamajai „nužemintųjų generacijai“ (Algimantas Mackus, Liūnė Sutema, Živilė Bilaišytė, Vitalija Bogutaitė ir kt.). Žemininkų kūryba išaugo iš Vasario 16-osios Respublikos dvasios, iš ketvirtojo dešimtmečio pabaigos Europos kultūrinės ir dvasinės aplinkos. Todėl toks svarbus jų kūryboje europietiškas kontekstas: studijos užsienyje, idėjos iš ten, perskaitytos knygos, išgirstos paskaitos. „Žemės“ antologijoje skaitytojams pristatoma jaunesnioji, gimusių tarp 1915 ir 1921 metų, poetų karta. Pastangos surasti savo kartos skiriamąjį bruožą matyti ir J. Girniaus įvadiniame

straipsnyje „Žmogaus prasmės žemėje poezija“: „Generacinė vienybė ne atsakymo, o klausimo vienybė“ (J. Girnius).

Antologija pradeda vyriausio iš žemės poetų – Juozo Kėkšto, o užbaigiama jauniausio – Vytauto Mačernio – kūryba. Vytautui Mačerniui neteko išgyventi egzilio, tačiau, pasak J. Girniaus, būtent iš jo poezijos semiasi įkvėpimo kiti žemininkai: „būtų galima net laikyti jį lyg pačia pradine naujosios mūsų poezijos versme, ta prasme, kad tie motyvai, kurie kituose tarsi „suspecialėja“, jame visi sutelkti. Lygiai jis su Bradūnu žino gailinę žemės jėgą, ir lygiai jis su Nyka-Niliūnu ilgisi nerandamosios Eldorado šalies“. V. Mačernio lyrinio subjekto „išėjimas į pasaulį“ – tai ir dvasinis nutolimas, atsirandantis drauge su žmogaus brendimu, su pasaulio pažinimo įsisąmoninimu.

Paslaptingas, mistiškas Mačernio poezijos pasaulis, kai jo eilėraš-

čiuose dominuoja miliška sapno, vizijų, nerealumo atmosfera (ciklas „Vizijos“ ir kt. eilėr.) rado atgarsį ir Alfonso Nykos-Niliūno, ir daugelio vėlesnių poetų (pavyzdžiui, Jono Juškaičio) kūryboje.

2017 metais Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto išleista poeto Kazio Bradūno kritikos ir kultūrinės publicistikos rinktinė „Kertinė paraštė“ (Kazys Bradūnas. Kertinė paraštė. Kritikos ir kultūrinės publicistikos rinktinė. Sudarė Gediminas Mikelaitytis, Vilnius, 2017, 322 p.) atspindi ir Vytauto Mačernio poetinės laikysenos svarbą Kaziui Bradūnui. Knygoje yra du tekstai – atsiminimai, skirti Vytautui Mačerniui: „Pirmas susitikimas su Vytautu Mačerniu ir studentiškos dienos Kaune. Pluoštelis atsiminimų, 25 metams nuo poeto mirties praėjus“ („Ateitis“) ir „Vytautas Mačernis Vilniuje“ („Draugas“). Čia pat publikuotas ir K. Bradūno Vytautui Mačerniui dedikuotas eilėraštis „Pajūrio vaikai“ („Ateitis“, 1969, nr. 8, p. 229–231):

*Mes gyvenom prie jūros tada
Du geri, du laimingi vaikai,
Palikti vandeni ir šviesų globoje,
Palikti vienu du amžinai.*

<...>

*Mes tetroškom gyventi drauge,
Du vaikai mėlynam pajūry –
Lig mirties, o po jos
Būt palaidoti paukščių žinia,
Kad sapnuos amžinuos
Jie dainuotų kur nors netoli.*

Kazys Bradūnas fiksuoja pirmą susitikimą su Vytautu Mačerniu – 1937 metų vasarą Panevėžyje visos Lietuvos moksleivių ateitininkų suvažiavime: „Tada pirmą kartą ten pačia Vytautą Mačernį, liekną ir aukštą, gilių ir didelių akių septyniolikmetį, labai sugestyviu balsu beskaitantį savo eilėraščius“. Vėliau buvo bendradarbiavimas „Ateities“ žurnale – K. Bradūnas redagavo šį žurnalą, V. Mačernis ten publikavosi. „O jau vėl asmeniškai pasijutome greta vienas kito, kai Vytautas 1939 metais, baigęs Telšių gimnaziją, atvyko į Kauną ir Teologijos-filosofijos fakultete pradėjo gilintis į anglų kalbą ir literatūrą. Būnant abiem toje pačioje ateitininkų meno draugijoje „Šatrijoje“, ankstesnė mudviejų pažintis greitai virto ir labai artima bičiulyste“, – prisimena K. Bradūnas.

Čepurkos restorane Kaune nuaidėjusi tėviškės ir senolių mistika V. Mačernio „Vizijoje“, išskylančios paralelės su Dylan Thomas, linksmasis Bradūno ir Mačernio duetas „Kur tas šaltinėlis, kur aš jaunas gėriau“, virtęs čepurnišku jų penktadienių himnu:

„Atskirame kambarėlyje paimdavome krikščioniškai po silkutę, o kad ji plauktų, po truputį šiuo tuo ir užpildavome. Vytautas Mačernis tada tapdavo linksmas ir aristokratiškai galantiškas, pasakodavo savo tikrą ar tik nuduotą bajorišką kilmę, vesdamas ją iš kažkokių viduramžių savo protėvių vengrų, kuriuos žemaičiai iš madžiarų padarė Mačerniais“.

Vėliau, pirmojo bolševikmečio metais, uždarius Teologijos-filosofijos

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

fakultetą Kaune, abiejų poetų bendrabūvis Vilniuje: „Vytautas, tada vis intensyviau rašydamas savo vizijas ir sonetus, nuo literatūros mokslų čia pradėjo atšokti ir Vilniuje savo studijų pagrindu pasirinko filosofiją, jau visą laiką ją dabar uoliai studijuodamas pas profesorius Sezemaną ir Karsaviną. Tada ir visoje jo kūryboje ima atsirasti daugiau ir daugiau filosofinio mąstymo, kartais juo net nukriaudžiant poetinį laisvumą ir vaizdingumą“. Draugų susitikimo erdvė – Kauno Čepurkos – restoraną keičia kavinukė Vilniaus restoranų gatvėje.

Studijos Vilniuje, gilinimasis į filosofines knygas egzistenciškai veikia V. Mačernio kūrybą. Tą akcentuoja savo prisiminimuose ir K. Bradūnas, išskirdamas Vizijose šmėsciojantį grėsmingo likimo šešėlį, sarkazmo ir net šiurpaus grotesko sklidiną eilėraščių „Garsus Toreodor. Mirtis baisioji“. K. Bradūnas pabrėžia, kad „kone kiekvienas Mačernio eilėraščių, kiek jis išsipasakodavo, turėjo kokią nors inspiraciją pačioje gyvenimo tikrovėje, laimingoje ar nelaimingoje kasdienybėje. Sakysim, rašyti apie Mirtį Toreodor buvo įkvėptas baisios šeimos nelaimės. Poeto tėvą jų pačių kieme mirtinai buvo nudūręs nuosavas bulius“. Būtent tos nelaimės potekstėje ir atsirado aukščiau minėtas garsus eilėraščių.

K. Bradūno prisiminimuose apie V. Mačernį svarbus vaidmuo tenka Vincui Mykolaičiui-Putinui – poetų žeminkų autoritetui, Mokytojui, Dėstytojui, abiejų literatūriniam vedliui. 1943 metais, kai jau buvo baigęs savo Vizijų ciklą, V. Mačernis dalyvavo kas antrą penktadienį Vilniaus universiteto Humanitariniame fakultete rengiamoje literatūrinėje popietėje, kur, perskaitęs savo „Septintąją Viziją“ (atsiminimuose Bradūnas pabrėžia, kad Mačernis buvo puikus skaitovas), sulaukė audringos Putino reakcijos: „Va, tai tikra poezija ir tikras poetas...“ K. Bradūnas mini, kad „šitas Mykolaičio-Putino pripažinimas Mačerniui buvo tada didelė paguoda ir galutinis įtikėjimas savo talentu. Tai buvo lyg pats brangiausias atpildas jam už tai, ką ligi tol buvo parašęs. <...> Mačernis turėjo pasijusti Vilniuje nemirtingas ir išdidus, kur jo poezija laimėjo tokį milžinišką minios ir drauge kone didžiausio anuometinio mūsų literatūros autoriteto pripažinimą“. Nors žuvo labai jaunas, jau buvo parašęs virš 200 eilėraščių. Karo metais Mačernį lydėjusi sudėtingų išgyvenimų drama įamžinta ir Aldonos Ruseckaitės biografiniame romane apie Vytautą Mačernį Dūžtančios formos. Romanas apie Vytautą Mačernį (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2017, 224 p.), kuriame, remiantis V. Mačernio laiškais sužadėtinei Bronėi Vildžiūnaitei rekonstruojami jauno žmogaus dvasiniai išgyvenimai, pakilimai, krizės, skleidžiasi kūrybos psichologija.

Vytautas Mačernis palaidotas ant Žvyrinėlio kalnelio netoli gimtosios Šarnelės. Laidotas laikinai, – vežti į Žemaitių Kalvarijos kapines neleido miestelį užėmę rusai kariškiai. Vėliau šalia slapta palaidojo ir partizaninėse kovose žuvusių brolių Vladą. Brolio palaikus perlaidojo, tačiau Poetas liko gulėti tėviškės kalnelyje. Šiandien kelią kapo link rodo dvi meniškios rodyklės, o mėgstamiausiose Poeto vietose iš žemės žvelgia „Akmeninės vizijos“ (meistras – V. Raštikis). Akmeninės plokštelės su eilėraščiais mini V. Mačernio svarbiausias vietas: Šarnelė, Piliakalnis, Mileikos ežeras, gandrulizdis miške ant girios kalno...

Poetas Vytautas Stulpinas, daug prisidėjęs, kad Žemaitijos sostinėje stovėtų paminklas Vytautui Mačerniui, yra minėjęs, kad, kai tuometinėje sovietų Lietuvoje išėjo pirmoji V. Mačernio knyga, kada į Šarnelę pradėjo plūsti minios žmonių, tai poeto mama Elžbieta Mačernienė juos visus taip pasitikdavo: „Vakalee, Vytauts viel gyvs“.

Kad Vytauts gyvs, liudija dar vienas lemtingas atsitiktinumas. 2018 m. paminklo atidengimo iškilmių metų Žemaitės gimnazijoje vyko patyriminė moksleivių ir mokytojų konferencija. Pranešimą skaičiusi Žemaitės gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Dalia Pabrėžienė papasakojo įdomų įvykį iš pažinties su Vytauto Mačernio bendramoksle Elena Daumantaite-Baltrušaitiene, gyvenusia JAV, ir jos dukra Karilė Baltrušaityte, dabar jau sugrįžusia į Lietuvą (apie p. Elenos Baltrušaitienės daugialypę veiklą JAV buvo rašyta 2008 m. balandžio 12 d. „Draugo“ šeštadieniniame priede). Ponios Elenos dukra Karilė, gimusi Amerikoje, gyveno netoli Los Angeles (JAV). Į jos kaimynystę atsikėlė gyventi meksikiečių šeima. Pagal vietinį paprotį kaimynai kviečiasi vieni kitus į namus susipažinti. Kai ji, gavusi kvietimą, atėjo į kaimynų meksikiečių namus, – apstulbo: jų namuose ant sienos kabėjo didelis Vytauto Mačernio portretas! Karilė Baltrušaityte paklaususi kaimynų, iš kur jie gavo šį portretą. Jie atsakė, kad pirkė iš gatvės dailininko, nes jiems „labai patikusios to jaunuolio akys“. Karilė paaikškinusi, kad tai žymus lietuvių poetas, su kuriuo jos mama mokėsi toje pačioje gimnazijoje. Tada jau nustebė kaimynai meksikiečiai...

Tai gi – „Vakalee, Vytauts viel gyvs“. □

Aloyzo Petriko premija –

Mariui Marcinkevičiui ir Linai Dūdaitei

Iš k.: dr. Aloyzas Petrikas, Lina Dūdaite, Marius Marcinkevičius, Birutė Jonuškaitė-Augustinienė

Rasa Šiaurutyte

Premijos steigėjas ir mecenatas – verslininkas dr. Aloyzas Petrikas, JAV bei Lietuvos aukštųjų medicinos technologijų korporacijos „Vitta Corporation“ prezidentas. Premija skiriama už lietuvių rašytojų sukurtus kūrinius vaikams ir jaunimui. Šia premija pratęsiama Lietuvos Raudonojo Kryžiaus premijos, įsteigtos 1933 metais, tradicija. Anuomet šios premijos iniciatorius buvo tuolaikinis Lietuvos Raudonojo Kryžiaus valdybos pirmininkas Aloyzas Petrikas (1893–1964).

Šiemet premijai buvo pasiūlyti šie autoriai: Kristina Gudonytė (knyga „Drugeliai virš bedugnės“), Aidas Jurašius (knygos „Naktis su raktininku“, „Pypas ir jo nutikimai“), Gintaras Kaltenis (knyga „Raičiuo Pikselio kelionės“), Kazimiera Kazijevaitė-Astratovienė (knyga „Mano sesė ir aš“), Marius Marcinkevičius (knygos „Maži eilėraščiai mažiems“, „Sivužas“), Kęstutis Navakas, Marija Smirnovaitė (knyga „Žvėreliai mokosi svajoti“), Gytis Norvilas (knyga „Vėžlys Dūmas“), Monika Vaicenavičienė (knyga „Pasakojimas apie daktaro Jono Basanavičiaus keliones ir darbus“).

Vertinimo komisijoje dirbo Lietuvos rašytojų sąjungos deleguoti atstovai – Donatas Petrošius, Renata Šerelytė ir Regimantas Tamošaitis, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto nariai – Asta Skujytė-Razmienė ir Viktorija Šeina-Vasiliauskienė. Po neilgų debatų premiją nutarta skirti Mariui Marcinkevičiui ir Linai Dūdaitei už šviesų optimizmą, įkvėpantią nuotyki, tikrą draugystę ir jautrią empatiją ikūnijančią knygą „Sivužas“.

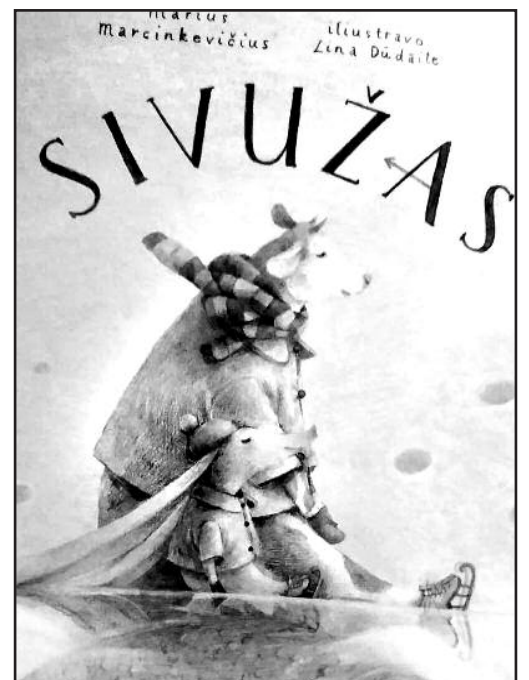
Nors knygos autorius – diplomuotas gydytojas, tačiau rašo, galima sakyti, nuo mažens. Tai gi rašytojystė, galima sakyti, nulemta. Tik galbūt kiek pavėlavusi. Užtat M. Marcinkevičius dabar bando atsigrębti: jau išleido septynias knygas vaikams („Tolimoji karalystė“, „Voro koja“, „Draugystė ant straublio galo“ (IBBY išrinkta geriausia knyga mažiesiems skaitytojams 2018), „Maži eilėraščiai mažiems“, „Atvirkštukai“, „Princesė“, „Sivužas“), o šiemet Vilniaus knygų mugėje pristatė savo pirmąjį romaną „Juodoji Vilniaus saulė“. Premijos įteikimo metu, kalbinamas Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkės Birutės Jonuškaitės-Augustinienės, Marius prisipažino, kad jo stalčiai pilni įvairiausių raštų, o galva – idėjų. Ir kad mažuosius skaitytojus greitai pasieks nauja knyga – ji bus liūdnesnė, negu „Sivužas“, tačiau kas sakė, kad vaikams reikia rašyti tik linksmas knygas.

Puikius, įkvėpiančius ir skaityti labai padedančius knygos vaizdus nupiešusi dailininkė Lina Dūdaite – „Papyrus“ knygos meno konkurso apdovanojimo „2018 metų knyga ir jos

ilustratorius“ 2018 m. laureatė, „Cow design festival“ apdovanota kaip viena iš geriausių iliustratorių (už iliustracijas knygai „Sivužas“).

Turbūt visai nenuostabu, kad pasikartoją praėjusių metų scenarijus, kai už knygą vaikams premiją gauna abu knygos kūrėjai – ir rašytojas, ir dailininkė (pernai apdovanotos „Sibiro haiku“ autorės Jurga Vilė ir Lina Itagaki). Nenuostabu, nes kūrybinis bendradarbiavimas kuriant knygą, tiesą pasakius, toks ir turėtų būti, ypač jei ta knyga skirta vaikams, kuriems labai svarbu patiekti aukštos kokybės meninį produktą. Tai akcentavo ir vakare kalbėjusi ir knygos ištrauką perskaičiusi leidyklos „Tikra knyga“ meno vadovė Daiva Rudytė, pabrėžusi, kad šioje srityje svarbus ir redaktorius, ir knygos dizainerio darbas. Renata Šerelytė pabrėžė, kad Mariaus Marcinkevičiaus „Sivužas“ nėra tik miela graži istorija prieš miegą – ji turi daug nepaviršutiniškos semantikos klodų, kurie mažajam skaitytojui atsikleis galbūt pamažu, neskubiai, tačiau mokys jį galvoti, mąstyti, jausti ir, žinoma, džiaugtis pasakojimo dinamika, nuotykiu jauduliu ir gal net truputį išsigąsti, nes tas SIVUŽ’as tikrai kiek baisokas (perskaitykite žodį SIVUŽ iš kito galo ir suprassite, kas tai per padaras).

Vakaro metu ne sykį buvo padėkota garbiam premijos steigėjui – atnaujintojui dr. Aloyzui Petrikui, dalyvavusiam iškilingame premijos įteikimo vakare Rašytojų klubo salėje. Prasminga, kad graži tradicija nenutrūko, ir šalia ankstesniųjų premijos laureatų – Kazio Binkio, Bernardo Brazdžionio, Stepo Zobarsko, Prano Mašiot – dabar rikiuosios nauji vardai, įprasmindami vaikų literatūros statusą kaip prestižinį. □

Marius Marcinkevičius. Sivužas. Dailininkė: Lina Dūdaite. – Vilnius, Tikra knyga, 2018

Kupiškėnai geri žmonas, jų tiesūs kelaliai...

Palėvenės dominikonų vienuolynas

Aukštupėnų piliakalnis

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Šio straipsnio pavadinimui pasirinkta eilutė iš kupiškėnų himno – jį įprasta svečiams pagiedoti Aukštupėnų piliakalnyje, miesto aikštėje ar dvaruose. O tų dvarų Kupiškio rajone išlikę penki.

Kupiškis – Lietuvos centras. Nuo Vilniaus, Rygos – maždaug 150 km; nuo visų kitų (Biržų, Pasvalio, Panevėžio, Anykščių, Utenos, Rokiškio) – 50 km. Šiuo metu autobusų stotis remontuojama, į ją persikels ir Kupiškio turizmo bei verslo informacijos centras, kad visiems atvykusiems būtų patogiau susipažinti su šiuo Šiaurės Lietuvoje esančių sėlių kraštu.

Čia yra kur akis paganyti: daug žalumos, Šimonių giria, kurioje daug sakingų medžių, grybų, uogų, yra ir lūšių, stirnų, lapių, vilkų. Auginami danieliai, jų vestuvės išpūdingos, gaila, kad paleidus į laisvę jie dažnai tampa vilkų grobiu. Ir dar – Kupiškio marios. Jos yra ketvirtas pagal dydį (po Kauno, Antalieptės ir Elektrėnų) dirbtinis telkinys Lietuvoje: per 800 ha; 25 km ilgio, su maudyklomis ir vandens sportu, Uošvės liežuvio sala ir Žento slėptuve. Mariose veisiasi vėžiai, storkiai, lynai, plakiai, raudės, ešeriai ir lydekos, klesti per šimtą rūšių skirtingų augalų.

Priešais marias (jos atsirado 1984 m., kai buvo užtventta Lėvens upė) iškilęs Aukštupėnų piliakalnis. Jį milžinai supylė rūkydami pypkes – jame būta medinės pilies slėptuvės, kuri sugriauta apie 1240 m. kalavijuočių. Kiti piliakalniai (Vaduvų, Papilių, Stirniškių) išsibarstę po Kupiškio apylinkes. Tik čia vidurmiško koplytėlė išnykusiems kaimams, o taip pat tik čia yra laisvamanių kapinės.

Naujai sutvarkyta L. Stuokos-Gucevičiaus aikštė su dainuojančiu, šviečiančiu, šokančiu fontanu (mums

teko garbė jį išvysti pirmiems, Tėvo dienos išvakarėse). Šalimais remontuojama žydų sinagoga. Kadaise jų būta net trijų. Miesto aikštėje vykdavo turgūs, aikštė buvo apsupta žydų krautuvėlių, fabrikėlių (tarpukariu būta net 50); dabar išlikęs tik vienintelis tokios architektūros pastato fragmentas. XVII a., pagal rašytinius šaltinius, ten vykdavo raganų teismai.

Atlaikęs gaisrus, karus ir marą, miestas išgražėjo papuoštas Henriko Orakausko meno kūriniais, kurie vakarais šviečia, kad būtų patogiau, pvz., pereiti Atodūsių tiltą per Kupos upę ar pasigrožėti saulėlydžiu mariose prie piliakalnio.

Per visą miestą „pasėtos“ H. Orakausko metalo, medžio ar akmens skulptūros, nemokamas muziejus po atviru dangumi, jo nutapytos sienos „Lietuvos kareivis ir vaivorykštės žirgas“ su sėdinčiu ant jos kareivių. Tai tarsi Kupiškio simbolis; ši kario scena skirta generolui Variakojui, kovojusiam prieš bolševikus. Minėtinas ir Baltų pasaulio medis, ir suoleliai su metalo pakūsteliais prie lelijų tvenkinio. Iš viso – 27 skulptūros pačiose netikėčiausiose vietose, pvz., „Avinėli, pasipurtyk“ – priešais Medicinos banką. Menininkas įamžino ir vietinį paveldą – garsiąsias Kupiškėnų vestuves, pavaizduodamas šokančias žmogaus dydžio sėlių poras, judesys išdrožęs jas iš medžio. H. Orakauskas čia gyveno 18 metų. Dabar Kernavėj turi galeriją.

Neogotikinė raudonų plytų **Kupiškio Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia** – viena didžiausių Lietuvoje, didinga, ji matyti iš visų miesto pusių, pro kur beįvažiuotum, statyta 1900–1914 m., stogą puošia net 27 kryžiai. Anksčiau čia vyko senovės lietuvių laidojimo apeigos (kasinėjant pamatus rasta ažuolinė dėžė su žmogaus palaikais, surūdijusiu kardu ir senoviniais pinigais).

Palėvenė: vienuolynas, bažnyčia, dvaras, kapinės

Palėvenės dominikonų vienuolynas – mokslo židyns. Šimtamečių medžių alėja kylame į kalnelį, nepaprastai graziame gamtos kampelyje atsiveria vienintelis Aukštaitijoje vėlyvojo baroko atstovas, vienuolyno pastatų ansamblis. „Atstatytas, tačiau dar ne iki galo įrengtas, su arklidėmis, svirnais, tvartu“, – sako bendruomenės pirmininkė Laimutė Juknevičienė. Ateity čia bus svečių kambariai plenerų dalyviams ar piligrimų centras (atvažiuoja vienuolių iš Prancūzijos, JAV), arklidėse – Amatų centras (turi savą kalvį, bendruomenės narį). Buvusioje vienuolyno seklyčioje patiekiamas vietinis maisto paveldas – žuvienė.

Vienuolynas pradėtas statyti 1676 m. (buvo statomas šimtmečiais iš esamų vietinių medžiagų), kai Laurynas Mykolas Odlianickis Počiobutas finansiskai parėmė apsigyvenusius dominikonų vienuolius, nupirko jiems daug žemės (šaltiniuose rašoma, kad 21 vienuolis turėjo 200 tarnų, tai buvo jiems paskirti vietiniai baužiaunininkai). Čia visada gyveno 11–20 vienuolių. Vienuolynas gyvavo bene du šimtus metų: caro gubernatoriaus žandarų likviduotas 1863 m., kai buvo apskūsta, kad atseit vienuoliai verčia melstis vietinius, kad būtų atkurta abiejų tautų (Lietuvos–Lenkijos) valstybė.

Yra išlikę sąrašai, kiek vienuoliai laikė karvių, arklių (taip kaupė lėšas statybai). Antrajame aukšte buvo celės farmacininkams, kur džiovindavo vaistažoles, ruošdavo antpilus, net buvo įsteigę alaus bavorą (vyskupas Valančius su tuo vėliau ima kovoti – 1858 m. čia pirmą kartą paskelbė blaivybės sąjūdį (Skapiškyje pastatytas Blaivybės paminklas).

Nukelta į 5 psl.

Adomo Petrausko muziejus Uoginiuose bokštas

H. Orakausko suolelis.

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

Kupiškio Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia

Atkelta iš 4 psl.

Greta – Šv. Dominiko (Dominyko) bažnyčia. Pagrindinis altorius pavadintas Jono Krikštytojo vardu. Tai pats gražiausias altorius (tas pats architektas statė ir Tytuvėnų bažnyčią). Dominikonai buvo mokslo žmonės, yra ir Tomo Akviničio altorius. Bažnyčios statyba sustoja 1888 m., kai miršta Počiobutas. Kotrynai Tiškevičiūtei (antrajai žmona) jis testamentu parašo, kad ji palaidotų prie sūnaus Jono ir tėtų jo pradėtą bažnyčios statybą. Tačiau 1701 m. Kotryna miršta, tada jos tėvai 1723 m. imasi koplyčios statybos. Bažnyčioje yra 8 altoriai (anksčiau būta 9), o sienos nišoje – Tiškevičių ir Počiobutų herbas. Anuomet pasauliečiai negalėję įeiti į bažnyčią, o vienuoliai atėdavo melstis mediniais koridoriais. Bažnyčia statyta vienuolika metų. Po jos grindimis palaidota daug vienuolių (2000 m. buvo klojamos naujos grindys, tačiau kapavietės nesutvarkytos, nes rūšiams reikia daug lėšų. Ir vargonams (1903 m.) reikia remonto – vamzlius pravalyti).

Šioje bažnyčioje 1753 m. rugpjūčio 5 d. pakrikštytas garsiausias XVIII a. kraštietis architektas L. Stuoka-Gucevičius. Nuo 1798 m. vienuolyne buvo mokoma teologijos ir retorikos, nuo 1811 m. iš Vilniaus perkeltas filosofijos kursas. 1849 m. čia palaidotas Dominykas Sutkevičius, 1835 m. sudaręs lietuvių-lenkų lietuvių-lenkų-lotynų kalbų žodynus, o 1855–1859 m. Rapolas Jasikevičius parašė pirmąjį lietuviškų pamokslų keturtomį, Alekna Kajetonas (Aleknavičius) – pirmąjį lietuvišką elementorių.

1586 m. Palėvenė turėjo miesto statusą, buvo apie 70 kiemų (dabar gyvena 78 žmonės). „Prie bažnyčios šurmuliudavo dideli turgūs“, – pasakoja ekonomistė ir buhalterė Aldona Ramanauskienė. Ji šioje parapijoje visų galų meistrė – nuo floristės iki choristės, taip pat – bažnyčios prižiūrėtoja, leidžia vietinį bažnyčios parapijos laikraštėlį, rašo straipsnius, prieš dvidešimt metų rado bažnyčios archyvą, suverstą maišuose, originalius Počiobutų 1676 m. port-

Adomynės kaimo bendruomenė ant Adomynės dvaro laiptų

Atstatoma žydų sinagoga

retus atidavė į Šiaulių „Aušros“ muziejų, tačiau, deja, tas faktas neužfiksuotas.

Į Palėvenę 1930 m. buvo iškilmingai atvykęs prezidentas Antanas Smetona. Čia veikė daug draugijų: pavasarininkų, moterų, angelaičių (jų 1930 m. vėliau čia saugoma). Sovietmečiu vienuolyno pastatas atiteko bažnyčiai, jame gyveno vikarai, kunigai, jie atvykdavo atostogauti ar į rekolekcijas. Buvo 38 kambariai, pirmame aukšte – darbo, antrame – celės. Vėliau čia buvo kultūros namai, biblioteka. 1955 liepos 10 d. jaunimas statė spektaklį, vaidintojų primusas sukėlė gaisrą – sudegė vienuolyno stogas, ugnis persimetė į bažnyčią. Kunigas Pranciškus Masilionis per penkerius metus jį atstatė.

Palėvenės bažnyčioje Teofilus Matulionis 1921 m. sutuokė poetą Kazį Binkį su Pranciška Ieva Adomonyte, paskutinio Noriūnų dvaro savininko J. Adomonio seserimi.

Sudomino skelbimas: kartu su lenkais statomas kino filmas apie kunigą Antaną Mockevičių (stato Bistrampolio savininkas). Taigi kaip ir anais laikais (nors jau nebėra nei bibliotekos, nei mokyklos) kultūrinis gyvenimas čia verda. Tradiciškai vyksta sakralinės muzikos festivaliai.

Būtina aplankyti Palėvenės kapinaites, kur palaidota garsi aktorė, režisierė Unė Babickaitė, šalia – jos vyrui Vytautui Andriui Graičiūnui (1898–1952) jos pačios užsakytas, skulptoriaus Kašubos pastatytas kenotafas (kapas tuščias, palaikų nerado, kur jo kaulėliai niekas nežino: kokia gaudi jų šeimos meilės ir tremties istorija!). Unės pageidavimu antkapyje iškalti tokie žodžiai: Mylimasis, tavo meilė didesnė už mirtį. Pasirodo, ji ištekėjo už pusbrolio, motina palaimino jų santuoką tik pasižadėjus, kad jiedu neturės vaikų. 1951 m. abu ištrėmė, kalėjo atskiruose konclageriuose. Po amnestijos 1953 m. Petrapilyje prasilenkė. Unė mirė nuo kraujo užkrėtimo, jos brolis – diktorius Petras Babickas – Brazilijoje, taip ir negavęs pensijos, nes neatsisakė Lietuvos pilietybės.

Palėvenės, arba Komarų (kaip ir Noriūnų, Adomynės) dvaras – su savita istorija, garsiu žmonių nelengvais likimais, šimtamečių medžių parkais, paukščiais ir gėlynais.

Stirniškėse kiekviena diena – rojus. Palėvenės dvaras – legendinio gėrimo Starka gimtinė (gimus sūniui spiritas supilamas į qžuolinę statinę ir užkasamas: tik per jo vestuves atkasamas), kairėje teka Lėvuo, dolomito atodanga. Pieninė, malūnas iš dolomito akmenų. Kalkakmenių ežerėliai. Generolo Jono Černiaus tėviškė, ir disko metikas Virgilijus Alekna kilęs iš čia. Kažkada būta aštuonių malūnų (tai įrodė krašto ekonominį lygį; tik Pasvalys, Panevėžys buvo malūnų kraštas). Žvirkeliu bėga senasis Panevėžio kelias. Ožiakalnyje po vėtro rado medžiuose uodegomis susipynusias karves.

Palėvenės dvare (dar kitaip Paulionkoje) Mykolas Komaras gyveno nuo 1654 m. Ilgainiui dvaras tapo pretenzingais klasicistinio stiliaus Komarų dinastijos rūmais su angliško stiliaus parku, vandens malūnu ir spirito varykla. XX a. pr. jis jau priklausė Mykolo broliui Jurgiui, o vėliau – jo sūniui Bogdanui. 1940 m. nacionalizuotas, labai nukentėjo ir per Antrąjį pasaulinį karą, 1992 m. grąžintas Bogdano anūkei Nijolei Marijai Milaknienei. Ji pati pasitinka kaip tikra grafiėnė. Jos vyriausias sūnus Egidijus ryžosi apsaugoti tuos bokštus ir terasą, kad nesugriūtų. Jie dabar sutvirtinti, tai vestuvinių mėgstama vieta. Viskas tvarkoma savo lėšom. Tenka bristi ir šienauti Lėvens pakrantes, kad vanduo būtų švarus. Dvaro pasididžiavimas – senelio atvežtas kurilinis mau-medis, valstybės saugomas paminklas. Parke – daugybė avilių, raudonai žydi gudobelės, pasodinti magnolijų krūmai.

Muziejai

Kupiškio etnografijos muziejus įsteigtas Antrojo pasaulinio karo metais, buvusiame akmens mūro mokyklos pastate (1823 m.), kuris turi unikalų eksponatą: tauro kaukolės dalį su ragais. Etnografinio muziejaus filialų yra ir Kupiškio r. kaimuose.

Vienintelė galerija – Viktoriškėse (pavadinimas kilo nuo Viktorijos, Antašavos dvarininko žmonos). Tai Veronikos Šleivytytės, vienos iš pirmųjų fotografijos pradininkių moterų Lietuvoje, vardo galerija. Tapytoja ir grafikė, čia Veronika užaugo, mamos ir sesers rūpesčiu lankė Kupiškio gimnaziją.

Ji grįžo čia gyventi iš Kauno gyvenimo saulėlydyje, visada buvo nepaprastai spalvinga, drąsi asmenybė, neįtelpanti į ano meto rėmus: jos sodyba buvo menininkų bohemos susitikimo vieta. Dabar čia jos muziejus, trobai – per 100 metų, perkeltas iš Kauno visas jos kambarys su knygų lentynomis. 1938 m. Lietuvos moterų dailininkių draugija organizavo jai fotoaparata, anuomet kainavusį 180 Lt, su pasu. Paveikslai daugiausia natūrmortai, 50 grafikos darbų.

Nukelta į 8 psl.

Kultūros naktis Birželio 14-ąją...

Astrida Petraitytė

Ne viena kartą, regis, esu pakilia gaida pradėjusi reportažėlius apie Kultūros naktį – tą kasmetinį vakarą, nusitęsiantį ir po vidurnakčio, kai Vilniuje (tikėkimės, ir kitur) pažyra renginių, nemokamų, nebent išankstinės registracijos prisireikia; gatvėse – žinoma, labiausiai Senamiestyje, pradedant Gedimino prospektu – žmonės zuja ir spiečiuokais, ir pavieniui, dažnai nusitvėrę neploną renginių žemėlapi; galimybių ištis begalės – atsiveria, masinančią programą siūlydamos, ir viešos erdvės, ir koncertinės salės, muziejai, bažnyčios...

Bet šįkart Kultūros naktis buvo kiek kitokia – mat nutiko Birželio 14-ą, Gedulo ir Vilties dieną, kai minimos pirmosios, 1941-ųjų, masinės tremtys...

Birželio 14-osios akcija „Ištark. Išgirsk. Išsaugok“ iniciuota jau, regis, ir organizacija tapusios „Misija Sibiras“ aktyvistų. Prie lauko akmenų paminklėlio tremtiniais (šalia Genocido aukų muziejaus) skaitomos ištremtųjų pavardės – tūkstančių tūkstančiai; skaitymai, prasidėję 14-os popietę, tęsiasi per naktį... Skaitymui savanorių niekad nepritrūksta – bent jau dieną susidaro eilutė (naktinio vyksmo liudininke nesu buvus); skaito pagyvenę, skaito jauni, net ir nedidukų skaitovų (pvz., tėvelio glėbyje) pasitaiko; šioje spontaniškoje įvairovėje išsiskiria uniformuoti būreliai – man, tarkim, gražu žiūrėti į jaunutes skaites, jaunuolius skautus, o šie ne tik ištremtųjų pavardes skaito, bet ir pasikeisdami budi (kartu su šauliais) garbės sargyboje prie paminklo.

Jaučiu priedermę ateiti nors porai valandų sava akcijai „Išgirsk“ – net ir širdį suskausta, kad klausytojų kėdės, pora eilių prieš tribūnelę sustatytos, dažnai būna tuščios, tik epizodiškai kas nors prisėda... Šįkart manasis „Išgirsk“ seansas skilo į dvi dalis – pavakariop porą valandų pasėdėjau prieš eidama į Kultūros nakties spektaklį ir dar valandą po jo, prieš naktinį koncertą. Antrąkart, jau vakaro devintą atskubėjus atlėgo širdis – ne tik skaitysiančiųjų eilutė gan ilga, bet ir klausytojų, sėdinčių bei stoviniuojančių, buvo susibūrę. O tą pavakarės epizodą kone viena ir klausiaus nuskambančių pavardžių su priedėliu „grįžo“ arba „ne-grįžo“, arba „likimas nežinomas“... Net viena iš būdinčiųjų mergaičių („Misijos Sibiras“ atstovai ten nuolat ir konsultantų vaidmenį atlieka, ir prie aukų dėžutės pasėdi) priėjusi padovanojo man neužpelnytą suvenyrą, įteikiamą skaičiusiems – atvirutę ir ženklelį su akcijos įrašais...

Sudarant savą Kultūros nakties programą buvo galimos skirtingos strategijos: vieną jų pagrįsta jau daugiamete šio vyksmo tradicija, kur daug pramogos, žaismės, antrąją – Birželio 14-osios tema. Nemanau, kad visiems naktinėtojams buvo privalu paisyti kalendoriuje įrašytos atmintinos dienos, bet rinkausi šią galimybę – o ne vienas Kultūros nakties renginys atspindėjo tragiškąjį mūsų istorijos puslapį. Nesistengdama daug aprėpti, pasirinkau du memento momentus – spektaklį ir koncertą.

Džiaugiuosi laiku užsiregistravusi į Birutės Mar monospektaklį „Ledo vaikai“ (nors Nacionalinio dramos teatro Mažojejo salėje spektaklis rodytas du kartus – 19-ą ir 22-ą – šivaizduoju, kad norinčiųjų turėjo būti dar daugiau).

Mus pasitiko rūsti scena – scenografiją kūrė Kristinos Norvilaitės sprendimas: galinę sieną dengė pilka medinio vagono nuotrauka, negausus – bet iškalbingas – rekvizitas irgi daugiausia buvo pilkas: skrynija, veltiniai, vatinis... Scenon įžengusi trapi figūrėlė (Birutė Mar) pirmiausia atvertė tarsi langinėmis pridengtą mokyklinę lentą ir užrašė: 1941 06 14...

Birutė Mar (Marcinkevičiūtė) ne tik šio spektaklio atlikėja – tai jos autorinis sumanymas. Tiesa, kai aktorė istoriją pradeda įvadinais žodžiais: ištremti „mano seneliai“, „mano tėvai“ (o „lenta“

Akcijos „Ištark. Išgirsk. Išsaugok“ akimirka

Birutė Mar spektaklyje „Ledo vaikai“.

A. Petraitytės nuotr.

tampa ekranu, kuriame demonstruojamos šeiminės nuotraukos), juk nebūtinai turi manyti, kad tai ne susikurtos personažės tėvai ir seneliai... Vėliau, įėjusi į internetinį aktorės puslapį, pasitikslinau – gi tikrai rūpėjo, kokia gyvenimiškąją faktografiją grįstas ne mane vieną šniurkščioti priverstas spektaklis. Ten radau ne tik paliudijimą, kad spektaklis sukurtas „pagal autorės tėvų ir kitų 1941–1956 m. Lietuvos tremtinių Sibire prisiminimus“, bet ir platesnį paaiškinimą: „Mano tėvų vaikystė prabėgo amžino išalo krašte, jie užaugo Sibire, prie Laptevų jūros, tačiau niekada apie tai nekalbėjo, nepasakojo, nes apie tai kalbėti buvo pavojinga, uždrausta, tabu. Tikriausiai saugojo savo vaikus nuo tos patirties, laikė tai giliausiame atminties dugne. Tik po 1991-ųjų, kuomet atsirado tremtinių prisiminimų publikacijos, sužinojau ir apie savo tėvų gyvenimą ten...“ (<http://www.birutemar.lt/ledo-vaikai/>).

„Ledo vaikų“ istorija perteikiama mergaitės – 1941-ais keturmetės, 1953-ais Stalino mirtį patiriančios paauglės – lūpomis. Tad vaikišku žvilgsniu kelionė prigrūstame vagonė dar ir nuotykinga regisi, bet dramatiškumo – iki surrealistinės tragikos – įtampa vis auga: badas, mirtys ištinka jau pakeičiui, o ką jau kalbėti apie „naujakurystę“ Jakutiijoje... Rūsčių ir rupių to gyvenimo skeveldrų pažiro mums prieš akis: ir sutiktuvų šūksniai „fašisty prijechali“ („fašistai atvyko“), ir sargybinio „paguoda“ amžino išalo žemėje negalintiems palaidoti masiškai mirstančių artimųjų – „palaukit, ateis vasara, atplauks laivas, atveš lentų kars-tams“, ir mažametei surengtas teismas („gailėtingai“ išteisinant) už pavogtą lentą, kurią sukūrenus šildyta iš nuosilpio be sąmonės gulinti mama, ir... ir...

Į „Organum“ koncertinę salęėjau ne pirmąkart – tai muzikos instrumentų salono dalis; natū-

ralu, kad vadovai nesitenkina vien prekybine veikla, gi jie muzikai – vargonininkas Dainius Sverdiolas ir muzikologė Dalia Sverdiolienė. Kultūros nakties programoje skelbtas 11 val. v. vyksiantis koncertas „Lux Organi. Muzikos ir šviesos meditacija“, skiriamas Sibiro tremtį patyrusiems muzikams. Įvardijimas tarsi žadėjo ir ypatingus šviesos efektus – visai nenusiminiu, kad jie buvo minimalūs (sceną dengiančio persišviečiančio ekrano rėmu „bėgo“ šviesos srautelis, gal ir prožektoriai virš stiklinio salės stogo buvo šios šviesos meditacijos dalis, tik nebūtinai į juos turėjai atkreipti dėmesio). O muzika, užpildžiusi nedidelę salės erdvę, buvo galinga, ne tiek meditacijai nutiekianti, kiek išbusti snūdulingą sielą verčianti (turiu galvoje ne fizinį nakties meto snūdą – šis dar nebuvo apėmęs, o dvasinį kasdienos ap-

kerpėjimą).

Kai vos įėjusi už ekrano – ten, kur įprastai stovi fortepijonas – ėmačiau instrumento kontūrus (panašius į pianino), klausytojus pasitinkančios Sverdiolienės pasiteiravau, kokie gi čia vargonai, ir išgirdau: kompiuteriniai, gaminti Olandijoje, alternatyva vamzdiniams, puikūs, galingo garso... Laimi, koncertuojant vargonininkui, galėjau įmatyti, kad ir klavišai, ir pedalai spaudomi, taigi – „tikri“ vargonai (o man, neišmanėlei, „kompiuterinis“ sukelia būtent kompiuterio vaizdinį).

Sverdiolas prieš koncertą ir įžanginį žodelį tarė – priminė intenciją, pasisakė, kad ir jo, ir žmonos šeimas tremtis yra palietusi, taip pat prisipažino jau kone 40 metų negalintis atitrūkti nuo Messiaeno, šio giliai religingo prancūzų kompozitoriaus.

Galima sakyti, tai ir buvo Olivier Messiaeno (1908–1992) vakaras, nors programoje įsiterpė ir vienas latvio Peterio Vasko (g. 1946) kūrinys – vargonais ir violončele atlikta „Vakaro muzika“. Taip, be vargonų solo, skambėjo ir duetas su violončele; atlikėjai – Sveriolas ir violončelės virtuosas Glebas Pyšniakas – „slėpėsi“ už minėtojo ekrano, ant kurio regėjome kūrinių pavadinimus (neretai – su juos paremiančiomis Švento Rašto ištarmėmis).

Ypatingos simbolikos įgavo vargonų gaudesiu ir violončelės (kone) rauda perteiktas „Kvartetas Pasaulio pabaigai“ (Quatuor pour la fin du temps). Prieš jį atliekant Sverdiolas priminė: Messiaenas dalyvavo Antrajame pasauliniame kare, 1940-aisiais vokiečių paimtas į nelaisvę, pateko į Görtlitzo belaisvių stovyklą, ten kūrinys ne tik parašytas, bet ir pirmąkart pačių belaisvių sugrotas.

Vakaro intencija buvo ir dokumentaliai paliudyta: ekrane pamatėme pluoštą nuotraukų – muzikų ir muzikinio gyvenimo tremtyje akimirkas. Priminti ne tik žymieji vardai, patyrę tremtį – muzikologė Ona Narbutienė, dainininkai Antanas Kučingis, Vincentas Kuprys, bet ir „eiliniai“, savo rūsčią lemtį skaidrinę muzika: Igarkos lietuvių choras, Karagandos lagerininkų orkestras ir t. t. □

VASARA SU AŽUOLAIS (3)

Perpetua Dumšienė

Tęsinys. Pradžia 2019 m. birželio 15 d. „Kultūroje“

Šventybrasčio ąžuolai (Kėdainių r.). Tiskūnų apylinkėje, Šventybrasčio kaime, ant Nevėžio kranto, prie Brastos upelio. Kalbama, kad ten, kur dabar stovi Šventybrasčio bažnyčia, buvusi senovės lietuvių apeigų vieta ir visoje apylinkėje augę ąžuolai. Iš jų išliko 4 sveiki ir vienas 1931 metais žaibo sužalotas. Sužalotasis ąžuolas turi tik vieną šaką, tačiau jis gyvas. ąžuolai aukšti ir drūti, paskelbti gamtos paminklais. 1863 metų spalį čia įvyko A. Mackevičiaus vadovaujamo sukilėlių kautynės su caro kariuomene. Jose žuvo 25 sukilėliai. Sukilėliai palaidoti Šventybrastyje, yra paminklas.

Gorainių (Didysis ąžuolas, Kelmės r.). Skersmuo 1,8 m, aukštis 30 m – Kražių apylinkėje, Gorainių kaime, miško pakraštyje. Pasakojama, kad per Pirmąjį pasaulinį karą jo drevėje slėpėsi kareivis nuo priešo.

Greitiškės ąžuolas (Kelmės r.). Skersmuo 1,6 m, aukštis 24 m – Kražių apylinkėje, Greitiškės kaime, ant kalvos, 0,5 km nuo Kražių. ąžuolas labai senas.

Spuncio (Kelmės r.). Skersmuo 1,2 m, aukštis 33 m – Kražių apylinkėje, Pašpascio kaime. Ant Girgždūtės piliakalnio, esančio netoli Užvenčio, stovėjo pilis. Pasakojama, kad jos gynėjai netoliese kalnelyje paspėdę kryžiuočiams spąstus. Nuo to ir Spuncio kalnelio pavadinimas kilęs. Ant jo kerojasi senolis ąžuolas.

Terpeikių (Kupiškio r.). Skersmuo 2 m, aukštis 15 m – Noriūnų apylinkėje, Terpeikių kaime. ąžuolas augęs miške, dabar keroja netoli Jono Jėčiaus sodybos. Apie 1968 metus viena jo šaka, ant kurios buvo gandrulizdis, nulūžusi, toji šaka buvo medžio drūtumo. ąžuole anksčiau perėdavo pelėdos, apuokai. Medis jau pradėjęs džiūti, bet jis dar gyvybingas. Juozas Girinas neseniai sužinojo, kad garbusis ąžuolas kažkodėl išbrauktas iš Lietuvos gamtos paminklų sąrašo. Tai reiškia, kad jam panaikinta valstybės apsauga, o tuomet gali atsirasti ir nukirsti jį panorusių.

Ramanavo (Lazdijų r.). Skersmuo 2 m, aukštis 27 m – Krosnos apylinkėje, Ramanavo kaime. ąžuolas – tikra kaimo puošmena, jis dar gyvybingas, dailiai nauaugęs.

Storasis Mažeikių (Mažeikių r.). Skersmuo 2,2 m, aukštis 25 m, Mažeikių apylinkėje, Gargždų kaime. ąžuolas labai drūtas, gyvybingas, auga senoje sodybvietėje, netoliese – ąžuolų ir liepų alėja.

Alkūnų (Molėtų r.). Skersmuo 2,1 m, aukštis 28

m – Molėtų girininkijos Alkūnų miško 20 kvartale. Išpuvęs ąžuolo vidus užtaisytas akmenimis ir cementu. Į kamieną yra trenkęs perkūnas, prieš Pirmąjį pasaulinį karą jį bandyta nupjauti mal-koms. Bet ąžuolas atsilaikė ir, nors žaizdotas, išliko.

Klovainių (Pakruojo r.). Skersmuo 1,8 m, aukštis 25 m – Klovainių apylinkėje. Baudžiavos laikais ant jo šakos kabodavęs varpas, kuris šaukdavo baudžiauninkus į darbą.

Storasis Pakruojo (Pakruojo r.). Skersmuo 1,7, aukštis 26 m – Pašvitinio apylinkėje, Pamūšio kaime, prie buvusio dvaro kelio.

Žadeikonių (Pasvalio r.). Skersmuo 1,8 m, aukštis 18 m – Saločių apylinkėje, Žadeikonių kaime. Šis ąžuolas – tai viskas, kas liko iš šių vietovių senųjų ąžuolynų.

Perkūno (Plungė). Skersmuo 1,2 m, aukštis 19 m – Plungės miesto parke. Šiuo ąžuolu ne kartą žavėjosi M. K. Čiurlionis, gyvendamas M. Oginskio Plungės dvare. 1979 metais netoli Perkūno ąžuolo pastatyta ąžuolinė skulptūra su užrašu apie tai, kad čia buvęs muzikos mokyklos bendrabutis, kuriam gyveno M. K. Čiurlionis.

Apie Perkūno ąžuolą žinoma legendų. Viena

Žydintis seno ąžuolo klonas

Dar bylojama, kad po žemaičių krikšto prie ąžuolo buvusi užgesinta šventoji ugnis, todėl Perkūnas įpykęs ir trenkęs į ąžuolą. Ir dabar jo kamienne tebėra žaibo žymės.

Mingėlos (Plungės r.). Skersmuo 2,46 m, aukštis 21 m – Nausodžio apylinkėje, Vieštovėnų kaime. ąžuolas auga Mingėlos kieme, tad jo vardu ir vadinamas. Aplinkui gražūs Minijos slėniai ir skardžiai. Už poros kilometrų nuo ąžuolo dunkso Gondingos piliakalnis. Manoma, kad Mingėlos ąžuolui 600 – 700 metų. Šnekama, kad pakrikštijus žemaičius buvo nupjauta ąžuolo viršūnė ir į jį įkelta koplytėlė.

Žinoma ir tokia legenda. Senų senovėje gyvenęs genties išminčius Petrūnas. Kai jis visai pasenęs ir paliegęs, žynys jam ir sakas: „Jei išgertum kavos iš Minijos ąžuolino gilių, jėgas atgautum ir ilgai gyventi galėtum“. Senukas pats jau negalėjęs nueiti iki tų ąžuolynų, todėl paprašęs pagalbos savo vienintelį anūkėlį. Tik prigrasinęs kad vilkų saugotųsi. Anūkėlis išėjęs gilių ir negrįžęs, buvo rastas negyvas – vilkų suplėšytas. Žmonės vilką nudobę ir palaidoję kartu su seneliu ir anūkėliu. O iš berniuko rankų iškritusią gilę pasodinę prie Minijos. Iš tos gilės ir išaugęs šis milžinas ąžuolas, matomas nuo devynių Žemaitijos kalvų. Gal prie šio ąžuolo rymodamas, Maironis 1895 metais parašė eilėraštį „Minija“:

Tik ąžuolo gaila žaliai padabinto,

Kur kalba jai meilę kas naktį saldžiai.

Šį ąžuolą galiūną ne kartą lankė M. K. Čiurlionis, su Plungės dvaro muzikantais atvykęs į Gondingą.

ąžuolą globoja vis nauja Mingėlų karta. Medis aptvertas, kiaurymės uždengtos lentomis, iškuoptas išdūlėjęs vidus, skylantį kamieną juosia geležinis lankas.

Aukštelkų (Radviliškio r.). Skersmuo 1,4 m, aukštis 20 m – Aukštelkų kaime, prie Radviliškio-Pakruojo kelio. Tai didžiausias apylinkės medis, į ąžuolą įkelta koplytėlė.

Dapšionių (Radviliškio r.). Skersmuo 1,9 m, aukštis 17 m – Sidabravo apylinkėje, Dapšionių kaime. Tai storiausias Radviliškio rajono ąžuolas. Jie yra drevėtas, auga sodybvietėje. Pasak žmonių, senovėje aplinkui ąžuolą buvusi akmenimis grįsta aikštelė, į kurią susirinkdavę žmonės garbinti šventosios ugnies.

ąžuolą mėgo ir aplankydavo Sidabrave 1905–1906 metais kunigavęs Vaižgantas.

ąžuolo milžino gilės

teigia, kad pagonybės laikais šventąją ugnį šioje vietoje kūrenusi vaidilutė Galinda. Jos mylimasis išjojęs tėvynės ginti nuo kryžiuočių ir nebegrįžęs. Galinda vis raudojusi, o vaidila mokęs nelieti ašarų, nes tik šventoji ugnis galinti užgesinti žemiškąją meilę. Netikėtai Perkūnas trenkęs į ąžuolą. Sutirtėjęs galiūnas, o į jo kamieno kiaurymes prikritę žemių, kuriose netrukus išaugo graži gėlė. Nuo to laiko žmonės ėmė vadinti šį ąžuolą Perkūno ąžuolu.

ąžuoliukų medelynas

Vasara su ąžuolais

Atkelta iš 7 psl.

Aleknos (Raseinių r.). Skersmuo 2 m, aukštis 28 m – Paliepių apylinkėje, Gervinės kaime. Šio ąžuolo klonavimo istorija yra unikali, kaip iš šventraščių ar legendų. Juozas Girinas, nuvykęs ąžuolo ieškoti, rado jį jau nupjautą kaip išdžiūvusį. Bet visgi toje vietoje rado mažų žalių šakelių. Jas surinko, ir tie iškiepiai prigijo. ąžuolas prikeltas iš mirusių naujam gyvenimui. Yra ir nuotrauka, kur J. Girinas užfiksavo nupjautą Aleknos ąžuolą.

Bradesių (Rokiškio r.). Skersmuo 2,1 m, aukštis 28 m – Kriaunų apylinkės Bradesių kaime. ąžuolas gyvybingas, žydi ir dera, vainikas jo sveikas. Medis puikuojasi prie kelio iš Rokiškio į Zarasus, gražioje vietoje, iš kurios matyti Zelvės, Sartų ir kiti ežerai. Aptvertas tvorele.

Zuikiškių (buvusi Šiaulių miškų urėdija). Skersmuo 1,4 m, aukštis 32 m – Šiaulių miškų urėdijos, Pageluvio girininkijos, Pabijočių miško 10 kvartale.

Dugnų (Šiaulių r.). Skersmuo 1,7 m, aukštis 31 m – Kuršėnų miškų urėdijos, Paežerių girininkijos, Dugnų miško 3 kvartale, prie Kuršėnų-Juozapavos kelio.

Paežerių (Šiaulių r.). Skersmuo 1,7 m, aukštis 31 m – Kuršėnų miškų urėdijos, Paežerių girininkijos, Paežerių miško 16 kvartale. ąžuolas išpuvusiu vidum.

Antininkų (Šilalės r.). Skersmuo 1,7 m, aukštis 26 m – Upyno apylinkėje, Košių kaime, netoli Ančios upės. Ne-

toliese auga ir daugiau ąžuolų, skroblių ir labai įdomi septynkamienė liepa, kurios kamienai gana drūti. Kaip pasakoja žmonės, pro Antininkus ejęs kryžiuočių kelias į Lietuvą. Kalbama, kad šioje vietovėje, po liepomis buvo laidojami žuvę kariai. Čia pat yra senkapių. Kasinėjant juos rasta ietigalių, puodų šukių, kirvukų ir kitų daiktų. Antininkų ąžuolas senas ir drevėtas, bet dar žavi keliautojus.

Laužėnų (Švenčionių r.). Skersmuo 1,8 m, aukštis 29 m – Sarių apylinkėje, Laužėnų kaime, ant aukštos kalvos. ąžuolo kamienne išlikusios kulku žymės.

Gaurės (Tauragės r.). Skersmuo 1,2 m, aukštis 13 m – Gaurės apylinkėje, Gaurės kaime.

Jonaičių (Telšių r.). Skersmuo 1,6 m, aukštis 27 m – Luokės apylinkėje, Jonaičių kaime. Prie ąžuolo yra lankešis Maironis, pro Luokę važiuodamas į Šatrijos kalną.

Skliausčių (Telšių r.). Skersmuo 1,8 m, aukštis 20 m – Luokės apylinkėje, Skliausčių kaime. Tai drūčiausias Telšių rajono ąžuolas.

Bergo (Rykantų II) (Trakų r.). Skersmuo 1,3 m, aukštis 25 m – Kariotiškių apylinkėje, Rykantų kaime, Vilniaus-Kauno automagistralėje, 23 km nuo Vilniaus. ąžuolas dažnai vadinamas Viktoro Bergo (1906–1983) vardu. Bergas dirbo gamtos apsaugos komiteto pirmininku, kai buvo tiesiama Vilius-Kaunas automagistralė. V. Bergas nesutiko, kad ąžuolas būtų iškirstas. Taip ir liko ąžuolas skiria-

mojoje kelio juostoje. Tai gražus gamtos globos pavyzdys.

Zervynų (Varėnos r.). Skersmuo 1 m, aukštis 9 m – Varėnos miškų urėdijoje, Zervynų miško 2 kvartale. Kas atvyksta į Zervynas, tas praeina pro ąžuolą, augantį prie kelio į kaimą. ąžuolas nėra didelis ar drūtas, bet zervyniečių labai mėgstamas, tapęs jų ypatingos gyvenimo sanklodos dalimi.

Glitiškių (Vilniaus r.). Skersmuo 2,2 m, aukštis 25 m – Glitiškių apylinkėje, prie Glitiškių dvaro rūmų, parke. ąžuolas auga Širvio ežero krante ir yra toks didelis, kad žmonės spėja jį turint per pusantrą tūkstančio metų. Pasakojama, kad prie jo rinkdavęsi 1831 metų sukilėliai ir iš čia žygiuodavę į Vilnių. ąžuole yra perėję ir gandrai, bet vienais metais jie lizdą apleidę, o žmonės jiems kitur gandrulizdžiui vietą suradę. Tų pat metų laiku vėtroje lūžusi šaka su senuoju gandrulizdžiu. Žmonės suprato, kad gandrai jautė būsimą nelaimę.

Stelmužės (Zarasų r.). ąžuolas Imbrado apylinkėje, Stelmužės kaime.

Tai ąžuolas, kurio amžius, istorija, legendos yra plačiausiai aprašytos, diskutuojamos, dėl jų ginčijamosi.

Vienu metų jis netgi buvo laikomas seniausiu Europos ąžuolu. Buvo minima, kad ąžuolas tik todėl ir išliko, kad senovėje prie jo būta alko, kūrenta šventa ugnis, todėl jis buvo laikomas šventu ir neliečiamu. Šį ąžuolą senolį lanke ir aprašė žymūs keliautojai, įvairių šalių mokslininkai, taip pat dailininkai ir rašytojai. Visai buvo tikrinamas ir svarstomas jo amžius. Ir 2000 metų jam priskirta pagal vienas metodikas, pagal kitas – 1500, bet visi sutaria, kad tikrai daugiau nei 1000. Tai Lietuvos istorijos liudytojas, kurį buvo visaip stengiamasi išlaikyti, prižiūrėti, valyti ir užtaisyti kiaurymes. Šio ąžuolo gilių mėgta prisirinkti ir jas pasodinti. Iš to senolio gilių išaugo ąžuoliukai ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje, Vokietijoje bei kitur. Kauno botanikos sodas Stelmužės ąžuolo gilių nušuntė net į Jungtines Amerikos valstijas, kur jos gražiai sudygo.

Pasizvalgiusi po klonuotų ąžuolų sąrašą pastebėjau, kad klonuoti garsieji ąžuolai ne po vieną, o po keletą dešimčių. Stelmužės – 29, Gaurės – 32, Purnos šilo – 63; Šaravų 44; Daukšos – 13 ir t. t. Tad garsiųjų ąžuolų paveldas neišnyks.

Pabaiga kitame numeryje

Kupiškėnai

Atkelta iš 5 psl.

Adomo Petrausko (1914–2004) sukauptas senovinių daiktų muziejus Uoginiuose. Akmens rieduliai, šimtametė klintis, o ant keturių pastolių – muziejaus bokštas, pastatytas ant neįkastų į žemę akmenų (pastatė vietos meistras Juozas Laužikas be jokių kranų, padedant Antašavos kolūkio statybininkams). Sodyboje – ne tik senoviniai buitės rakandai, bet ir draugų dovanoti eksponatai, vytelių pynėjo Petro Jankausko darbai, Povilo Bugailiško skulptūros, Aldonos Pocienės, Ksaveros Vanagaitės tapyba, jo šeimos ir draugų nuotraukos, moksleivių darbeliai. Šalimais Jaunamartės klėtis su ekspozicija Lino kelias. Petrauskai buvo pagrindiniai giedotojai Uoginių Šv. Marijos Magdalietės koplyčioje.

Greta – žolininkės viešpatija. Tai amatų centras su vaišinga šeimininke žolininke Renata Montviliene, kuri kasryt gamina žolių kokteilį, penkti metai – bazilikų pasta. Jos baziliko pastos galima įsigyti Mažeikiuose, Šiauliuose (sveiko maisto fabriko parduotuvėje). Pintinėje – kiaulpienės, garšva, dilgėlė, balanda, dar pridedama moliūgų sėklų, razinų, obuolių, truputį vandens – ir prie visų akių sumalama. „Šis žaliasis kokteilis – atominis užtaisas, suteikia energijos, valo organizmą, reguliuoja kraujospūdį“, – sako Renata. Ji augina per šimtą vaistažolių, pati jas sėja, valo, mišinius daro ir jais prekiauja. Renata jau nuo mažens vaikštinejo su laistyveliu, vėliau mokėsi suvokti augalų

ir bičių sąryšį pas prof. Straigį. Pasak jos, jei žmogus nemoka susišnekėti su augalais, apskritai negali su jais dirbti. 20 proc. miltų duonai kepti galima pakeisti varpučio šaknimis. Anglų mokslininkai įrodė, kad dilgėlių šaknų miltelių tabletės veiksmingesnės už naujausius vaistus vyrų prostatai gydyti. Labai skanios varnalėšos šaknys. Čia kepamas burnoje tirpstantis ragaišis iš sertifikuotų, malūne maltų miltų bei kiaušiniene (irgi su žolelėmis!). Renata rengia edukacines žolių degustavimo programas, jos visos skirtingos pagal metų laikus. Desertui – bergenių ir citrinžolės arbata su obuolių ir aviečių putėšiais.

Uoginių Šv. Marijos Magdalietės koplyčioje (jai – per 300 m.) kunigavo Antanas Strazdas, labai spalvinga asmenybė, pokštininkas: iki šiol apie jį pasakojamos istorijos, virtusios anekdotais.

Adomynės dvaras ir jo „Pagrabinės bandelės“. Tai romantškojo klasicizmo medinės architektūros paminklas, statytas vietinių meistrų XIX a. pr., šiemet įvardinta Lietuvos mažosios kultūros sostine. Dvare, kurie virto svetingais kaimo bendruomenės namais, nuolat rengiamos šventės – skaitymai, minėjimai, medžio drožėjų plenerai, konferencijos. Kaimo bendruomenė ne tik dainuoja, šoka ir kitus išjudina, čia dar kepinamos sertifikuotos, tik Adomynėi būdingos „Pagrabinės bandelės“, patiekiamos šiltos ir užlietos saldžiu padažu. Kad pavalgytum, kaip Kupiškio krašte įprasta, daug ir sočiai. □

Kultūros kronika

Šiemet minint Baltijos kelio 30-ies metų sukaktį, Lietuvos muzikinio pasaulio žvaigždė Mirga Gražinytė-Tyla Birminghamui pristatė vieną gyvybingiausių, visas Baltijos šalis jungiančią, jau šimtą metų besitęsiančią Dainų šventės tradiciją. Birminghamo universiteto parke surengtas miesto dainų festivalis subūrė miesto bendruomenių choras, kurie atliko žymių Baltijos jūros šalių kompozitorių kūrinius. Baltijos kelio temai buvo skirtas ir birželio 13 d. Birminghamo koncertų salėje „Symphony Hall“ atliktas išskirtinis CBSO muzikinio sezono kūrinys – Gustavo Mahlerio Antroji („Prisikėlimo“) simfonija. Žymiosios simfonijos pasiklausyti atvyko ir CBSO orkestro globėjas – Jungtinės Karalystės princas, Veskso grafas Edvardas.

Birželio 15 d. Tretjakovo galerijoje buvo rodomas Raimundo Banionio 1991 metų filmas „Vaikai iš „Amerikos“ viešbučio“. Pristatydamas „Vaikus iš „Amerikos“ viešbučio“ režisierius pasakojo, kad filmo sumanymas kilo iš noro kalbėti apie žmogaus laisvę – ne tik politinę, kuri dažnai yra sąlyginė, bet laisvę būti savimi. Laikotarpis, kuris vaizduojamas filme – 1972 m. gegužė, kai Kaune susidegino Romas Kalanta, čia yra svarbus, tačiau ne tik politine prasme, bet ir dėl išaugusios kartos jaunų žmonių, kurie iš naujo, įkvėpti Amerikos hipių judėjimo ir jų muzikos, pradėjo aiškintis savo laisvės ribas.